

TANATOLÓGIA kurzus:

Követelmények, Tematika (időpontokkal), Irodalomjegyzék

A Tanatológia kurzus követelményei a félév értékeléséhez

A félév során maximum 3 hiányzás lehetséges.

A félév végén egy írásbeli dolgozatot kell leadni. Az alábbi feladatok közül egy választható a kurzusvezetővel megbeszélve:

1. interjúkészítés a halál/haldoklás/gyász témájában szakemberrel, beteggel vagy gyászolóval, megfelelő keretekkel (mikor, kivel, hol stb.);
2. esetbemutató – lehet pl. beteg, szakdolgozó, hozzátartozó szemszögéből feldolgozni ugyanazt az esetet;
3. terepmunka (résztevő megfigyelés) egy hospice intézményben, idősotthonban vagy krónikus osztályon, javaslatokkal, hogy min változtatnának;
4. sajátélmény (veszteség feldolgozás) esetének leírása (rokon vagy páciens elvesztése kapcsán).

Témaválasztás a kurzusvezetővel egyeztetve április 15-ig.

A feladatot a félév végéig kell teljesíteni és legkésőbb az utolsó szorgalmi héten, e-mail mellékleteként kell elküldeni a kurzusvezetőnek.

Fontos: mindegyik téma választásánál szakirodalmi háttér bemutatása szükséges a részletes irodalomjegyzék alapján, néhány (2-3) fontos irodalom kiválasztásával.

Szakirodalmi ajánló: ld. moodle

- **Kharon folyóirat hasznos: <https://kharon.hu>** – majdnem minden témához. A tanulmányok letölthetők
- A dolgozat végén pontos irodalmi hivatkozások szükségesek = szerző, cím, kiadó vagy folyóirat neve, kiadás éve, száma, idézésnél oldalszám (ld. mintának a szakirodalmi ajánlót).
- A szövegben hivatkozni kell a felhasznált irodalomra, a szerző és az évszám megjelölésével ilyen módon pl. (Kübler-Ross, 1988)
- Linkekre hivatkozás: amennyiben folyóiratcikkre van szó, akkor az eredeti forrást is fel kell tüntetni + a letöltés idejét.
- Nem hivatkozási alap az internetről letöltött kész dolgozat, Wikipédia, „Lelki titkaink” és hasonló honlapok.
- Terjedelem: 3-5 oldal, 12-es betűméret, egyes sorköz.

Budapest, 2026. február

Dr. Hegedűs Katalin

**Tanatológiai ismeretek. Haldoklás és gyász kérdései az orvosi gyakorlatban.
A terminális állapotú daganatos betegek palliatív ellátása
(Kötelezően választható tárgy, 2 kredit)**

Az előadások helye és időpontja: Nagyvárad téri Elméleti Tömb, 9. szemináriumi terem
(Bp. VIII. Nagyvárad tér 4.)
csütörtök délután 16.30-tól 18.00 óráig

TEMATIKA

2026. február 19.

A halál és haldoklás kérdései a társadalomban

Előadó: Szimon Petra egyetemi tanársegéd, Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Intézet

2026. február 26.

„Tabukról tabuk nélkül – A halál.” Filmvetítés és a film megbeszélése.

Előadó: Dr. Hegedűs Katalin egyetemi docens, Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet

2026. március 5.

A végstádiumú betegek hospice szellemű ellátása és a méltóságterápia

Előadó: Dr. Hegedűs Katalin egyetemi docens, Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet
és Sipőcz Diána, Méltóságért Alapítvány

2026. március 12.

A végstádiumú daganatos betegek ellátásának pszichoszociális kérdései

Előadó: Dr. Kegye Adrienne egyetemi adjunktus, Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet

2026. március 19.

Témafeldolgozás kiscsoportokban

Csoportvezetők: Dr. Hegedűs Katalin, Dr. Kegye Adrienne

2026. március 26.

Előrehaladott rákbetegségben szenvedő betegek tüneti kezelése

Előadó: Dr. Horváth Orsolya főorvos, Országos Onkológiai Intézet

2026. április 2.

Kommunikáció a súlyos állapotú daganatos betegekkel és a hozzátartozókkal

Előadó: Dr. Borbényi Erika főorvos, Bajcsy-Zsilinszky Kórház, Budapest

2026. április 9.

A halál és haldoklás etikai és jogi kérdései. Az eutanázia dilemmái

Előadó: Dr. Hegedűs Katalin egyetemi docens, Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet

2026. április 16.

A palliatív gyermekgyógyászat szomatikus és pszichés vonatkozásai

Előadó: Dr. Hauser Péter főorvos, Dél-Pesti Centrumkórház - Országos Hematológiai és Infektológiai Intézet, Gyermekhematológiai és Össejt-transzplantációs Osztály

2026. április 23.

Spiritualitás a haldoklásban és a gyászban. A lelkigondozó szerepe.

Előadó: Dr. Leleszi-Tróbert Anett egyetemi adjunktus, Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéne Intézet

2026. április 30.

Témafeldolgozás kiscsoportokban

Csoportvezetők: Dr. Hegedűs Katalin, Dr. Kegye Adrienne

2026. május 7.

„Tabukról tabuk nélkül – A gyász.” Filmvetítés és a film megbeszélése

Előadó: Dr. Hegedűs Katalin egyetemi docens, Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet

Kurzusvezető: Dr.habil. Hegedűs Katalin, egyetemi docens
Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet
1089 Budapest, Nagyvárad tér 4.
E-mail: hegedus.katalin@semmelweis.hu

I R O D A L O M J E G Y Z É K

a tanatológia/palliatív terápia tanulmányozásához, 2026

Majdnem minden témához ajánlott:

- Hegedűs K: Létezik-e jó halál? Budapest: Oriold Kiadó; 2017
- Zana Ágnes: Mit mondjak? Hogyan mondjam? Budapest: Kossuth Kiadó; 2018.
- Hegedűs K (szerk.): A palliatív ellátás alapjai. Szöveggyűjtemény. Budapest, Semmelweis Kiadó; 2009.
- Pilling J (szerk.): A halál, a haldoklás és a gyász kultúrantropológiája és pszichológiája. Budapest: Semmelweis Kiadó; 2010.
- Kovács J: A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába. (3. átdolgozott kiadás.) Budapest: Medicina Kiadó; 2024.
- Nuland, SB.: Hogyan halunk meg? Budapest, Akkord Kiadó; 2002.
- Gawande, A: Mert egyszer meghalunk. Az orvostudomány és ami a végén számít. Budapest, Tercium Kiadó; 2015.
- Csikós Á (szerk.): Palliatív ellátás. Budapest: Medicina; 2022.
- Kharón Thanatológiai Szemle c. folyóirat tanulmányai (ingyenesen letölthetők): <https://kharon.hu>

Egyéb ajánlott irodalom témák szerint:

1. A halál és haldoklás kérdései a társadalomban
 - Glasenapp H. Az öt világvallás. Budapest: Gondolat Kiadó; 1984.
 - Hennezel M, Leloup JY. A halál művészete. Budapest: Európa Könyvkiadó; 1999.
 - Hennezel M. Mindhalálíg méltósággal; Budapest: Európa, 2007
 - Polcz A. A halál iskolája. Budapest: Gondolat Kiadó; 1989.
 - Popper P. Fáj-e meghalni? Budapest: Saxum Kiadó; 1999.
2. Halál és haldoklás a médiában. A palliatív ellátás társadalmi és kulturális háttere
 - Zana Á. Halál és haldoklás a vizuális médiában. – Hogyan alakul halálképünk a média hatására? Kharón, 2007; 11 (3-4) 53-68.
 - Barcsi T, Hegedűs K, Takács I (szerk.): Halál a filmművészetben. Budapest, MHPE, 2022.
3. Kommunikáció a haldokló beteggel
 - Kübler-Ross E. A halál és a hozzá vezető út. Budapest: Gondolat Kiadó; 1988.
 - Hennezel M. A meghitt halál. Budapest: Európa Könyvkiadó; 1997.
 - Deák Á. A haldokló beteggel való kommunikáció nehézségei. Kharón, 2013; 17 (3-4): 24-58.
 - Csikós Dóra: Az életvégi igények érvényesülésének elősegítése az orvos-beteg kommunikációban - A Serious Illness Care Program bemutatása. Kharon, 2016; 20 (3): 1-19.
 - Herczeg László: Kommunikáció a haldokló beteggel és a családjával. Kharon, 2018; 22 (2): 9-20.
4. A haldokló betegek hospice szellemű ellátása és a méltóságterápia
 - Csikós Ágnes (szerk.): Palliatív ellátás. Budapest, Medicina K. 2022.
 - Hegedűs K, Lukács M: Hospice betegellátás 2023. Kharón Thanatológiai Szemle, 2024; 28 (3): 1-13.
 - Domonkos N, Hegedűs K, Lukács M: Az otthoni hospice-palliatív betegellátás a változó igények és kihívások tükrében. Orvosi Hetilap 2025; 166(44): 1747–1754.
 - Bokorovics T, Hegedűs K: Gyakori kérdések és válaszok a hospice-ről. Budapest, Oriold 2025.
 - Chochinov, HM: Méltóságterápia. Utolsó szavak az utolsó napokra. Budapest: Oriold; 2014.
 - Chochinov, HM: Méltóság a gyógyításban. Az orvoslás emberi oldala. Budapest: Oriold; 2025.
 - Sipőcz D, Zsák É, Farkas A, Hegedűs K: A méltóságterápia magyarországi adaptációja és alkalmazhatósága az életvégi ellátásban. Orvosi Hetilap, 2025; 166(36): 1412–1419.
5. Az egészségügyi személyzet halállal kapcsolatos attitűdje. Halálfélelem.
 - Békés V. Ki fél a haláltól? Kharón, 2000; 4 (3). 5-65.
 - Békés V. Halál iránti attitűd az életkor, a nem és a vallásosság függvényében. Kharón, 2003; 7 (1-2): 30-48.
 - Hegedűs K, Pilling J, Kolosai N, Bognár T. Ápolók és orvosok halállal és haldoklással kapcsolatos attitűdje. Lege Artis Medicinae, 2001; 11 (6-7): 492-499.
 - Hegedűs K, Pilling J, Kolosai N, Bognár T, Békés V. Orvosok halállal és haldoklással kapcsolatos attitűdjei. Orvosi Hetilap, 2002; 143 (42): 2385-2391.
 - Turcsányi M, Rigó A. Az orvostanhallgatók halálfélelme és ennek hatása az empátiára az orvosképzés során. Kharón, 2006; 10 (1-2): 23-69.

- Hegedűs K. Zana Á, Szabó G. Medikusok halálképe és a halállal, haldoklással foglalkozó kurzusok hatásai. Kharón, 2006; 10 (3-4): 46-58.
 - Hegedűs K: "Élünk és meghalunk" - A orvosok halállal, haldoklással és gyással kapcsolatos attitűdjei. Embertárs, 2010; 8 (1): 71-78.
 - Zana Á, Konkoly -Thege B, Limpár I, Henczi E, Pilling J, Hegedűs K: Összefüggésbe hozható-e a halálfélelem a foglalkozással? Orvosi Hetilap, 2014; 155 (31): 1236-1240.
 - Sándor I, Csala I, Birkás E, Györffy Zs (2014): „Az orvostanhallgató későn találkozik a beteggel, viszont korán a tetemmel.”: A bonctermi élmények hatásáról a magyarországi orvostanhallgatók körében. Lege Artis Medicinae, 2014; 24 (5-6): 271-279.
6. A súlyos állapotú betegek fájdalomcsillapításának és tüneti kezelésének gyakorlati kérdései
- Bíró E: A fájdalomcsillapítás pszichológiai korlátai. Kharón, 2012; 16 (1-2): 33-56.
 - Csikós Á (szerk.): Palliatív ellátás. Budapest: Medicina, 2022.
7. A halál és haldoklás etikai és jogi kérdései. Az eutanázia dilemmái
- Bérczes T: Élni és halni hagyni. Beszélgetések a holland eutanáziagyakorlatról. Budapest: Corvina Kiadó, 2016.
 - Busa Cs., Zeller J., Csikós Á: Életvégi kívánságokkal és döntésekkel kapcsolatos vélemények és ismeretek a magyar társadalomban. Kharón, 2018; 22 (3): 9-27.
 - Hodász L., Tóth K: Az élő végrendelet elkészítésének gyakorlata, avagy előzetes rendelkezés az egészségügyi ellátás visszautasításáról. Kharón, 2019; 23 (2): 29-34.
 - Dr. Kőműves S: Lelki betegséggel diagnosztizált betegek eutanáziája Belgiumban A Tine Nys eset. Kharón, 2024; 28 (1): 1-26.
 - Barcsi T, Kőműves S, Nemes L: Életvégi döntések. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2024.
 - Palliatív szedáció különszám. Kharón, 2026;30 (1).
8. A palliatív gyermekgyógyászat kérdései
- Nagy MI. A gyermek és a halál. Budapest: Pont Kiadó; 1997.
 - Polcz A. Meghalok én is? A halál és a gyermek. Budapest: Századvég Kiadó; 1993.
 - Földesi E, Hauser P, Garami M. "Míg a halál el nem választ." Esetbemutatás. Kharón, 2002; 6 (3) 23-31.
 - Földesi E, Zsámbor Cs. A gyógyíthatatlan daganatos gyermek és családja pszichés vezetése. Kharón, 2004; 8 (3) 7-14.
 - Fodor-Szlovencsák K. A gyermekek halálképének fejlődése. Kharón, 2000; 4 (4) 89-135.
 - Simkó Cs: Hogyan segíthetünk a gyermekünknek elfogadni az elfogadhatatlant? Kharón, 2009; 13 (4) 1 - 40.
 - Singer M: Ki vigasztalja meg a gyerekeket? Válás és gyász a családban. Budapest, HVG Könyvek, 2015.
 - Benyó G, Révész RL, Králik I. A Tábiha Gyermekhospice Ház bemutatása és esetismertetés. Kharón, 2017;21 (2) 1-16.
 - Nyíró J, Hauser P, Zörgő Sz, Hegedűs K. A kommunikáció nehézségei a palliatív ellátásra áttérő daganatos gyermekek szüleivel. Orvosi Hetilap, 2017; 158(30): 1174–1180.
 - Földesi E, Nyíró J, Zörgő Sz, Ottóffy G, Péter Gy, Hegedűs K, Hauser P (2022): Az orvosi kommunikáció sajátosságai a gyermekonkológiai palliációra történő áttérés kapcsán. Gyermekgyógyászat, 2022; 73 (1): 41-46.
9. A haldokló betegek pszichoszociális ellátása. Család és szociális háttér.
- Cseri P (szerk.). Segítségnyújtás a végeken. Haldokló betegek és hozzátartozóik pszichés, szociális és spirituális támogatása. Budapest: Magyar Hospice-Palliatív Egyesület; 2002.
 - Simkó Cs: Súlyos beteg a családban. Kharón, 2004; 8 (4) 13-31.
 - Chochinov, H.M.: Méltóságterápia. Oriold Kiadó, 2014.
 - Kegye A (szerk.): Pszichoszociális onkológia – Gyakorlati útmutató a teljes körű betegellátáshoz. Zafir Press; 2014.
 - Gerlinger L, Kovács P (szerk.): Egy hajóban... Tisztelgő tanulmánykötet Riskó Ágnes születésnapjára. Budapest: Medicina K; 2018.
 - Biró E, Bérczes T.: A halál életkérdés. Budapest: Corvina, 2020.
10. A gyász lélektana és a gyászolók segítése
- Singer Magdolna: Gyászkísérés. Együtt a bánat és a feldolgozás útján. HVG Könyvek, 2021.
 - Kis E.Cs., Sz. Makó H. (Szerk.): Gyász, krízis, trauma és a megküzdés lélektana, Pro Pannonia; 2015.
 - James JW, Friedman R: Gyógyulás a gyászból, Zafir Press, 2011.
 - Pilling J (szerk.): Gyász. Budapest, Medicina Kiadó; 2003.
 - Pilling J. Segítség a gyászban. Budapest: Magyar Hospice Egyesület; 2001.

- Tatelbaum J. Bátorság a gyászhoz. Budapest: Pont Kiadó; 1998.
 - Kovácsné Török Zs. Pszichoterápiás segítségnyújtás perinatális gyermekelvesztés után. Kharón, 2000; 4 (3). 22-27.
 - Singer M. Asszonyok álmában síró babák. Interjúk magzatukat, babájukat elvesztett szülőkkel. Kharón, 2005; 9 (3-4). 41-80.
 - Sarungi E., Herke Dahlrger A: Gyógyulás a gyászból. Módszerismertetés. Kharón, 2012; 16 (1-2): 19-32.
 - Scumiczky J., Hosszú D.: Lélekmadár Tábor. A gyermeküket elvesztett családok veszteségének feldolgozását segítő komplex program bemutatása. Kharón, 2018; 22 (1)
13. Spiritualitás
- Mi ér véget a halállal? Embertárs, 2010, 8 (1) 1-96.
 - Blaskovich Erzsébet (szerk.): A gyógyítás szakralitása. Budapest, Éghajlat Kiadó; 2015.
 - Sipőcz D, Tóth P.P, Hegedűs K.: Az életvégi spiritualitás hatása az életminőségre – Scoping review. Lege Artis Medicinae, 2023;33(12):585–593.

Szépirodalmi művek (válogatás)

1. Dymphna Cusack: Ketten a halál ellen. Bukarest, 1968. Irodalmi Könyvkiadó.
2. Örkény István: Rózsakiállítás. Budapest, Magvető Kiadó, 1977.
3. Simone de Beauvoir: Könnyű halál. In: A megtört asszony c. kötetben, Budapest, Európa Kiadó, 1984.
4. Mitch Albom: Keddi beszélgetések életről és halálról. Budapest, Magyar Könyvklub, 2000.
5. Szabó Magda: Az ajtó. Budapest, Európa Kiadó, 2004.
6. Eric-Emmanuel Schmitt: Oszkár és Rózsa mami. Budapest, Európa Kiadó, 2004.
7. Ingmar Bergman - Maria von Rosen: Három napló. Budapest, Európa Kiadó, 2005.
8. Toole, F. X: Milliós dolláros bébi. Pécs, 2005.
9. Ken Wilber: Áldás és állhatatosság Ursus Libri Kiadó, 2005.
10. Polcz Alaine: Egész lényeddel. Pécs, Jelenkor Kiadó, 2006.
11. Nagy Bandó András: Sosemvolt Toscana. Budapest, 2006. Szoba Kiadó.
12. Sophie van der Stap: Ma szőke vagyok. Lány kilenc parókával. K.U.K. Kiadó, 2008.
13. Oláh Gábor: Diagnózis után. Kaposvár, Saxum Kiadó, 2011.
14. Lionel Shriver: Ennyit erről. Budapest, Gabó K. 2011.
15. Patrick Ness – Siobhan Down: Szólít a szörny. Budapest, 2012.
16. Michela Murgia: Accabadora. Budapest, Magvető, 2012.
17. Nagylaki Kata: Anyuka, velem jössz vagy csak utánam?. Budapest, 2012.
18. John Green: Csillagainkban a hiba. Budapest, Gabó K. 2013.
19. Kun Árpád: Boldog Észak. Budapest, Magvető, 2013.
20. Mittelholcz Dóra: Tündérmese kis szépséghibával. Budapest, Libri Kiadó, 2014.
21. Singer Magdolna: Mindhalálíg. Budapest, Libri Kiadó, 2014.
22. Esterházy Péter: Hasnyálmirigynapló. Budapest, Magvető Kiadó, 2016.
23. Paul Kalanithi: Elillanó lélekzet. Budapest, Casparus Kiadó, 2016.
24. Colleen Oakley: Nem hagylak egyedül. Budapest, Athenaeum Kiadó, 2016.
25. Carolina Setterwall: Reméljük a legjobbakat. Park Kiadó, 2018.
26. Örkény István: Nincs bocsánat (novella)
27. Dino Buzzati: Hét emelet (novella)

Filmek, színdarabok (válogatás)

Mindhalálíg zene; A belső tenger; Volver; Milliós dolláros bébi; Legyetek jók, ha tudtok!; Oly sokáig szerettelek; Az élet nélkülem; Beszélj hozzám!; Mégis, kinek az élete?; Bakancslista; A nővérem húga; Szerelem; Happy Ending, Megmaradt Alice-nek stb.

Összeállította: dr. Hegedűs Katalin egyetemi docens

Semmelweis Egyetem, Magatartástudományi Intézet, hegedus.katalin@semmelweis.hu